

noteerde hij, 'hat der Gruppenführer' (Heydrich) 'mir aufgetragen dafür zu sorgen, dass in kommunistischen Angelegenheiten nur entweder Todesurteile oder Überweisung an die geheime Staatspolizei zur Verbringung in ein KL' (concentratiekamp) 'anerkannt wird'¹ – Mauthausen werd hier niet meer specifiek genoemd, en naar dit vernietigingskamp werden in die tijd inderdaad slechts Joden overgebracht; de Nederlandse communisten werden als regel naar Buchenwald of Neuengamme gezonden. Dat laatste nam niet weg dat nu op alle Duitse niveaus overeenstemming bestond dat men voortaan bij gearresteerde communisten, tenzij natuurlijk bleek dat zij zich niet aan enige verzetsactiviteit schuldig gemaakt hadden, slechts tussen twee mogelijkheden behoefde te kiezen: voor een *Wehrmachtgericht* brengen als de doodstraf te verwachten viel, en anders, zonder vorm van proces: het concentratiekamp.

★

Al voor het uitbreken van de tweede wereldoorlog waren binnen de CPN enkele voorbereidingen getroffen om, mochten de omstandigheden dat wenselijk maken, een sabotagegroep tot actie te laten overgaan. Met die voorbereidingen was een vertrouwd partijlid belast, Jan Hendrik van Gilse, geboren in 1912, een zoon van de componist-dirigent die wij in ons vorige hoofdstuk noemden. Wij hebben niet de indruk dat van Gilse al veel voorbereid had toen Hitler de Sowjet-Unie aanviel. Kort nadien werd door de Groot, Jansen en Dieters besloten, de sabotage met kracht te bevorderen. In de gehele illegale organisatie werd het parool uitgegeven, dat men in de bedrijven het arbeidstempo moest drukken en, zo mogelijk, machines moest beschadigen. Bovendien werd gelast, een aparte sabotage-organisatie te vormen. De leiding werd aan van Gilse opgedragen; hij kreeg als naaste medewerkers de partijleden Max Meyer, een oud-Spanjestrider, de negen-en-twintigjarige Gerben Wagenaar, monteur bij het Gemeentelijk Electriciteitsbedrijf te Amsterdam, en de negen-en-twintigjarige assistent van de Landbouwhogeschool te Wageningen, Jan Schouten. Schouten onderhield het contact met de partijleiding² maar soms werden namens de partijleiding ook wel opdrachten door Goulooze overgebracht. Van Gilse en de zijnen begonnen met de vorming van kernen van saboteurs die in vele delen des lands tot stand kwamen. De organisatie ging in totaal ca. tweehonderd leden

¹ Notitie, 30 sept. 1941, van Harster (a.v.). ² Hij kwam in mei '43 om het leven toen een explosieve lading die hij aan een spoorlijn bij Amersfoort wilde aanbrengen, voortijdig ontplofte.